

Toilettets udvikling

Aktiviteten er en del af undervisningsforløbet **Skolens fremtidige toiletter** og **Fantastiske opfindelser til skoletoiletet**

Vejledning

Aktivitet 1
Tegneserie

Aktivitet 2
Bytur

Aktivitet 3
Ordkryds

Fokus

Viden om toilettets udvikling samt læseaktivitet, ordkryds, tegneserie og bytur.

Klassetrin

Mellemtrin og udskoling

Varighed

3-4 lektioner

Kilder

Rammerne sprænges. Københavns historie, bind 4. 1830-1900
Sigurd Jensen og Claus M. Smidt
Gyldendal 1982

Fra stinkende rendestene til computerstyrede kloakker: Københavns kloakker gennem 150 år
John M. Eriksen, red Niels Kofod
Københavns Energi 2007

Kongens København
Af Hans Edvard Nørregård Nielsen
Gyldendals bogklub 1994

Storbystømme. Københavnerens vand, varme, lys og latrin gennem 150 år.
Af Jakob Ingemann Parby
Københavns Bymuseum skrifter nr.7

En tisse-guide til indre by:
<http://navisen.dk/blog/her-er-din-tisse-guide-til-indre-by/>

Toilettets udvikling 1

Tegneserie

Aktivitet

Læs den faglige tekst. Lav en tegneserie, eller find billeder af de forskellige slags lokummer/toiletter, der er beskrevet i teksten. Sæt vejledende årstal på.

Faglig tekst

Vi har ikke altid haft toiletter, som vi kender i dag. I gamle dage på landet klarede man toiletbesøget i stalden mellem dyrene. Mange byhuse havde også stalde, hvor man gjorde det samme. Ellers gravede man bare et hul i baggården og lagde et par brædder over møget. Efterhånden som byerne blev større, var der brug for latringruber. Latrin var primitive toiletter, hvor man havde gravet et hul i jorden og sat et skur op omkring det. Så kunne man gå ind i det. Alle mennesker i en ejendom (fx 50 mennesker) delte sådan et skur. De fleste latringruber blev aldrig tømt. Man gravede blot et nyt hul og flyttede skuret.

De rige havde toiletstole med en potte nedeunder. Dem skulle tjenestepigen tømme og hælde i latringruben. Nogle gange hældte de det bare i rendestenen, som var en slags åbne kloakker. Dem brugte mange mennesker i forvejen som toilet. Andre kunne finde på at besørge fra en bro, så urin og afføring kunne plumpe direkte ned i vandet.

Der må have lugtet ganske forfærdeligt i byen dengang. Der var ingen, der tænkte på, at alt møget blev skyllet rundt i gaderne, hvor rotterne levede godt. Så langsomt blev sygdomme som salmonella, tyfus, pest og kolera spredt, og drikkevandet blev forurennet.

Efterhånden som der kom flere og flere mennesker, begyndte man at tømme gruberne. Det var 'natmandens' opgave. Han blev også kaldt 'chokolademanden'! Han fragtede møget i hestevogn ud af byen om natten. I København blev det hele i mange år hældt ud ved Gammel Strand. Senere samlede man afføringen op i tøndesystemet indført overalt i København. Tønderne blev i starten hentet af landmænd på Amager, hvor det hele blev hældt ud. Senere blev tønderne kørt med tog til omegnskommunerne. Man kaldte det 'kongetogene', og de kørte helt frem til 1944.

Fra omkring år 1800 blev der bygget toiletter i offentlige bygninger. Det første wc (water closet) med vand, som skyllede møget ud, blev opfundet i England i 1775. Det var først i 1863, at det første wc kom til Danmark, det var til Kommunehospitalet i København. Først i slutningen af 1800-tallet var der bygget et egentligt kloaknet med rindende vand og pumpestationer, som man kunne kobles på.

Det varede dog længe, før almindelige mennesker havde råd til toilet med rindende vand, wc. I år 1900 var der kun et par tusinde toiletter med vand i København.

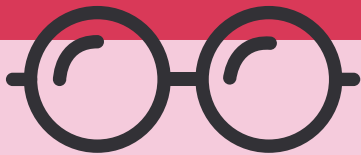
Toilettets udvikling 2

Bytur

Aktivitet

I 1700-tallet var Magstræde og Hyskenstræde i København gader med offentlige lokummer. Det var praktisk, da de lå ud til vandet dengang. I starten var disse lokummer bygget op på pæle, så rettede man sin nødtørft direkte ned i havet.

Studér et kort. Hvor ligger gaderne i forhold til vandet i dag. Hvad har man fyldt vandet op siden dengang? Har du mulighed, så læg turen forbi de to gader i indre by i København. Undersøg mere om gadernes navne og historier.

Toilettets udvikling 3

Ordkryds

Aktivitet

I skemaet gemmer sig 19 anvendte ord for TOILET. Ordene står kun vandret og lodret - ikke på skrå. Kan du finde dem?

Psst...

Hvis det er svært, så læs denne tekst, hvor der gemmer sig ledetråde til opgaven:

Ordet 'toilet' er både navnet for stedet, hvor man forretter sin nødtørf, og for selve kummen. Fra de første huller i jorden til de nuværende toiletter med vand, der skyller rent, har ordet toilet haft mange andre navne og udtryk. Årsagen er bl.a., at vi sprogligt pakker ubehagelige ting lidt ind. Kun vulgære folk sagde fx: "Jeg skal lige skide". En fin dame ville i stedet sige: "Jeg skal lige ud og pudre næsen".

Det at gå på toilettet er så privat, at det i gamle dage nærmest var en hemmelighed. Derfor var der også nogle, der fx sagde: "Jeg går lige afsides" eller "Jeg trækker mig lige tilbage" eller "Jeg træder lige af". Fine folk oversatte nogle af disse udtryk til fransk.

Omvendt har vi også oversat udenlandske ord til dansk. Det gælder fra latin 'locus', der betyder sted og 'latrina' der betyder kloak. Fra det tyske har vi låneord fra 'das haus' eller fra plattysk ordet hysken (das Häuschen), der betyder et lille hus. Og endelig har vi water closet fra engelsk (WC).

A	N	Ø	D	T	Ø	R	F	T	S	H	U	S
H	Y	S	K	E	N	E	R	E	M	I	N	E
E	A	D	E	T	L	I	L	L	E	H	U	S
M	F	A	S	R	E	T	I	R	A	D	E	M
M	T	S	K	L	O	S	E	T	E	S	L	A
E	R	E	I	W	U	R	G	N	E	L	E	G
L	Æ	D	D	U	R	I	N	A	L	O	L	Z
I	D	E	E	A	C	E	D	C	W	K	A	L
G	E	T	H	Ø	N	S	X	Å	B	U	T	O
H	L	A	U	R	T	W	C	D	E	M	R	S
E	S	I	S	P	R	I	V	E	T	K	I	V
D	E	T	Ø	N	D	E	N	V	O	U	N	O
E	S	B	A	C	W	Y	O	P	I	M	Ø	X
N	S	P	I	S	S	O	I	R	L	M	L	L
U	T	E	Å	H	U	Z	P	Ø	E	E	E	P
T	E	L	U	W	Z	I	O	B	T	N	W	Ø
S	D	T	R	Æ	K	O	G	S	L	I	P	E